

ΨΥΧΑΡΗ

ΖΩΗ ΚΙ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΠΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΡΟΜΠΙΝΣΩΝΑ *)

Με τὰ μυχθήματα, πού εἶχανε καί ἡμέρα του νά τῆς δίνει, μέ τὴν ἀλαφροδία τοῦ νεκροῦ τῆς τοῦ κορμιού, ἀκατάρωτο διόλου δὲν ἐμοιάζει τὸ πρῶμα. Ἡ τύχη τῶ φερε μάλιστα γιὰ καλὸ τους. "Εμελλε μ' ἀπτό, καί οὐ Γιάνης; νὰ καταλάβῃ πού δὲν τὸ καταλάβαινε ἀπὸ πρῶτα. Κάθε μέρα ἡ Μυριέλλα πρόκοφτε καί στὸ πῆ-δημα καί στὸ τρέξιμο. Τὰ ποδαρῆμα τῆς τώρα εἶχανε σιληρῶνε; καί δὲ ροδούντανε τότε πολὺ τὰ βράχια. "Ενα πρῶ τοῦ εἶπε λοιπὸν πῶς τοῦ κάκου, καί θέλει νὰ βγῇ καὶ ἀπὸ τὸ κυνήγι μὲ τὸν. Καταχάρηκε ὁ Γιάνης. Τὶ τῆχα; Μπᾶς δὲ γύρεβε σύντροφο καὶ ὁ ἴδιος στὰ βουνά; Δὲν τὴν ἀφῆσε ὅμως νάρθῃ τὸ καλοκαίρι, ὅς εἶχανε καὶ νύχτα. Στὴν ἐποχὴ τοῦ βροχόμαστε, πρῶσμεναν κ' οἱ δύο τους τὸ χυνόπωρε.

"Εφτασε ὁ χυνόπορος. Τὴν κουδέντα τῆς ἡ Μυριέλλα. Πρῶθυμὸς ὁ φίλος, καὶ ἀνεβήκανε στὰ μέρια τὰ βοριανὰ, τὰ μέρια ἐκεῖνα πού πρὸ δύομιση χρόνια, κουδολοῦσε ὁ Γιάνης τῇ Μυριέλλα, μὲν τύχη καὶ πατή-ση χάμου.

"Αχ! τί διαφορὰ! "Οχι μόνο πού ἡ γυναίκα, φαίνεται, συνήθεισε σὲ ὅλα πὺ ἐφοῦλα ἀπὸ τὸν ἀντρα. Μὰ τὶ ἐβλεπε τότες ὁ Γιάνης, καί τώρα τί εἶδε! Τότες ἔτρεπε μὲ λῆχη καὶ πᾶθῃ τίποτα τὸ φορτίο του τῆχαπνημένο. Τώρα ξεφνικὰ, πᾶλε ἄρχεισε νὰ τρέμῃ γιὰ τὴ Μυριέλλα; ἔτρεπε ὅμως μὲν πᾶθῃ τίποτα πού καὶ ὁ ἴδιος δὲ θὰ μύρεσε νὰ τᾶλλᾶξῃ.

Κυνηγῶντες, εἶχανε πιάσει μικρὸ γιδόπουλο. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πού πρῶτη τῶπιασε ἡ Μυριέλλα. "Ὡς τόσο κόνταψε τὸ ζῶ νὰ τοὺς ξεφύγῃ. Τῆρπαξε ὁ Γιάνης, ἐνῶ τὸ βᾶσταε ἀκόμα ἡ Μυριέλλα λιγάκι ἀπὸ τὸ κεφάλι. Κ' οἱ δύο τους εἶχανε ἀναμεινένο ἀπὸ τὸ κυνήγιμα. "Ὁ Γιάνης ἀμέσως σκότωσε τὸ γίδι καὶ ἄρ-χισε νὰ τὸ γδέρνῃ. "Ὅσο διαρκοῦσε ἡ δουλιὰ, πειρά-ζονταν ὁ ἑνὰς τὸν ἄλλον, πολὺ φιλικὰ ἐννοεῖται, τᾶχατες ποῖος τῶπιασε καὶ πιανοῦνται. Δικό μου! "Οχι, δικό μου.

— «Δικό μου εἶναι, ἡσυχὰ τοῦ κάνει ἡ Μυριέλλα, παίρνοντας ἕνα παρτζαδάκι πού στὸ στόμα τῆς τὸ βᾶ-ζει, ἀφοῦ πρῶτη ἐγὼ τὸ τρώω.»

Τρόμαξε ὁ Γιάνης τρομάρα τρομαχτικιά. Θυμή-θηκε! Μπᾶς καί δὲ θωροῦσε τώρα μπροστά του, σὰ σὲ καθρέπτη, τὸν ἐαυτὸ του, ὅπως εἶχανε, ὅπως εἶχε κατκυντῆσει, προτοῦ φανῇ στὴν ἐριμὰ του ἡ Μυριέλλα; Νᾶ, δὲν τὴ βλέπει; "Απὸ τὰ χεῖλα τῆς τᾶπαλά, τὸ κίμα σταῖζει! Ὁμὸ τὸ καταπίνει τὸ κρέας. Καί τὸ κα-ταπίνει, ὅχι καθὼς ἐκεῖνος στὴ ζέση τοῦ ἀγῶνα, τὴ μέρα πού πολέμαε μὲ τὰ σκυλιὰ του, νὰ τοὺς μάθῃ, νὰ τοὺς δειξῇ πὺς ἀφέντης εἶναι ἀφτός, πὺς ἀφτός θέλει τὸν μπαρτζᾶ καί τὸν δάγκωσε μὲ τὰ ματωμένα του τὰ δόντια, μὰ τὸ καταπίνει παίζοντας ἡ Μυριέλλα τὸ κομματί, δίχως θυμὸ κανένα, λὲς καί νὰ μὴν τῶνοιωθε πιά τῆς πὺς ἔκανε σὰν τὰ ζᾶ.

Τὶ τὸ λοιπὸν καί δὲ φτάνει πού ὁ Γιάνης ἔγινε ζῶ; Πρέπει τώρα νὰ γίνῃ κ' ἡ Μυριέλλα; Ἡ Μυριέλλα του; Ἡ Μυριέλλα πού τὸν ἔσωσε; Φρίκη, μο-

νάχα πού τῶβαζε μὲ τὸ νοῦ του. Φοβότανε γιὰ τὴ Μυριέλλα πὺ δεινὰ παρὰ πού εἶχε ποτὲ τοῦ φοβῆθῃ γιὰ τὸν ἐαυτὸ του. Νᾶ μὴν τὸ δῇ τέτοια πρᾶμα, νὰ μὴν τὸ δῇ. Τὴν ἀρπαῖζε, μὲ τὸ στόμα του τῆς ἀποσφού-γιζε τὸ στόμα, τὴν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του σὰν καί πρῶτα, σὰν τὴν ἀθάνατη ἐκεῖνη τῇ νυχτιά, καί τὴν κατέβασε χαδευτικὰ ὡς τὸ καρᾶβι.

Δὲ βᾶσταξε ὅμως. Μὲ χίλια χᾶδια καί μὲ χίλια φιλιὰ, τῆς εἶπε τὸν κλημό του. "Αχ! καταλάβε, κα-ταλάβε ἡ Μυριέλλα. Καί πὺς νὰ μὴν καταλάβῃ; Τοῦ κάκου. "Ὁ ἀθῶπος εἶναι σὰν τὸ λουλούδι. Θὰ ξανοίξῃ, ὅπως τὸ θέλει, ὅπως τὸ φέρνει κ' ἡ καταμεσιὰ πού φυτρώνει. Τότες τὸ φύτρο του βγαίνει ὅ τι ἔχει νὰ βγά-λῃ. Τὶ θὰ βγῇ ἀπὸ τᾶθῶπινο λουλούδι στὴ μοναξιά, παρὰ μοναξιώτικη ζωὴ, δηλαδὴ τάντιθετο τᾶθῶπου; Ἡ ξαννιξὴ του βασταίε ἀπὸ τὴν κοινωνία, καί κεῖ μο-νάχα ξανοίγει ἀθῶπινα, γιὰτὶ γεννημένος εἶναι στὴ συναθροπισιὰ.

Οἱ κακόμοιροι! Συχνοτυχαίνει στὸν κόσμο καὶ ἀνα-στεναζοῦμε γιὰ τὴ μοναξιά. Οἱ δύο τους ἀναστεναζῶνε τώρα γιὰ τὸν κόσμο. Λεφτεριά στὸ Νησί τους δὲν εἶ-χανε. Τὸ βλέπανε, τὸ νοιῶσανε καί τοὺς ἔκαινε τὴν ψυχὴ. Θελοντας ὅ ὅχι, τὸ ξέρανε μέρα τὴν ἡμέρα πὺς ἡ Δημιουργία, πὺς ἡ μοναξιά, πὺς ἡ Μασατιέρα ὅλη, ἀκατανίκητα, τοὺς συμπερικυκλῶνανε στὰ δεσμά τους. "Ὅτι ὁ Γιάνης εἶχε γίνῃ, θὰ γινότανε ἀναπόφευκτα κ' ἡ Μυριέλλα. Τὶ τὸν ἔμελε γιὰ τὸν ἴδιο; Ποτέ του, ὡς καί στὴ Σάντα Κλάρα, δὲν ἀποθύμησε τὸν κόσμο, τὴν κοινωνίαν, ὅσο τώρα, πού εἶταν ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν καλή του, γιὰ τὴν ἀγάπη του, γιὰ τὴ Μυριέλλα, γιὰ τὸ ἐγὼ του τὸ δέφτερο, τώρα πού εἶταν ὁ ἀγῶνας γιὰ τοῦ. Ποτέ τους δὲν ἀνέθηκε τόσες φορές στὰ βουνά. Στέκονταν οἱ δύο τους, ὁ καθένας σ' ἕνα κορφοβούνι, ὁ Γιάνης σὲ ἀψηλότερο, σὲ χαμλότερο ἡ Μυριέλλα. "Ἐκρεναν ἀπὸ μακριὰ τους ὁ ἕνα τοῦ ἄλλουνοῦ. Κ' ἐ-μοιαῖζε ἡ συλαλιά τους σὰν τραγοῦδι πονετικό, πού πα-ρακάλειε τὸν κόσμο νὰ τοὺς πάρῃ, νὰ δώσῃ τῆς ἀγά-πης τους τὴ λεφτεριά.

Τοὺς λυπήθηκε ἡ τύχη. Καίρὸς εἶταν ἀλήθεια! Δὲν ἔγινε ὅμως κατὰ πὺς τὸλπιζε ὁ Γιάνης, πού τὴν ὥρα δὲν ἐβλεπε νὰ κλέβουνε κ' οἱ δύο τους τὰ πόδια τους ἀπὸ τὴ Μασατιέρα, ἡ τουλάχιστο, κατησμένους στὸ κατὰστρωμα τὸ γοργό, νὰ τοὺς κλέψῃ τὸ καρᾶβι ἀπὸ τὴ μοναξιά.

Δὲν τοὺς πρωτογλύτωσε καρᾶβι. Μιὰ μέρα, στὴν ἀπελπισιὰ τους, κατεβήκανε μαζί στὴν ἀμμουδοῦλα πού εἶχε βρεῖ ὁ Γιάνης τὴ Μυριέλλα. Ποῖος ξέρε τί πρῶσμεναν καί πῆγιναν ὡς ἐκεῖ κάτου; Ἐκεῖ φάνηκε τὸ μόνο καρᾶβι πού εἶδε ὁ Γιάνης στὴ Μασατιέρα. Ἐκεῖ θάβλεπε ἴσως καί τὸ δέφτερο; ἐκεῖ πιά θάποφά-σιζε ἡ μοῖρα γιὰ τὰ παιδιὰ μας, ἂν εἶτανε τότες νά-ποζωοθῶνε καί νὰ χαθοῦνε, ἢ νὰ ζήσουνε ἀθῶποι μὲ τοὺς ἀθῶπους.

Ἐκεῖ ἐφεξε καὶ ὁ γλυτωμός. Εἶχε νυχτώσει καί κοίταζαν πάντα οἱ δύο τους τὸ γιᾶλό. Ἀξαφνα βλέπει ὁ Γιάνης μιὰ παραξένη λάψη, πού ἀρχινάει καί ρο-διζει ὁ οὐρανός. Μνήσκαι σὰν ἀποδρόντητος. Ἀνασκα-λίζει στὸ μνημονικό του, καί φοβᾶται μήπως καί γε-

λάστηκε. Πιετιέται στὸ βουνό. Ἀναμμένη ὅλη ἡ Σάντα Κλάρα. Πυρκαγιά! Πυρκαγιά σὰν τὴ δική του. Καί τότες εἶταν ἀθῶπος ἐκεῖπέρα, ἕνας νάφτης πού εἶχε γλυτώσει τότες ἀπὸ τὴ φουρτούνα, σὰν ἔπεσε ἡ Μυριέλλα στὴν ἀμμουδοῦλα, καί πού τώρα, ποῖος ξέρε ἀπὸ τί λόγο, εἶτε γιὰτὶ τρελλαίνονταν καὶ ἀφτός, εἶτε γιὰτὶ θὰ εἶδε καρᾶβι, ἔκαψε ὅτι σώζονταν ἀκόμη ἀπὸ τὴ μοναξιά.

Εἶδε τὸ Γιάνην στὴν ἴδια θέση πού ὁ Γιάνης εἶχε δεῖ τὰ ζᾶ. Μὰ τὸν εἶδε καὶ ἀφτόνε καρᾶβι πού περνοῦσε. Τοὺς πῆρε ὅλους, τοὺς τρεῖς δηλαδὴ, σκατισμένους, σὰ θαμπωμένους νὰ βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ ἀθῶπους. Συνήθισαν ἐφκίλα καί γλήγορα. Προτοῦ ὅμως γυρίσουνε στὴν Ἑβρώπη, ἀραξε τὸ καρᾶβι στὴ Μασαφουέρα, τὸ τρίτο ἐκεῖνο τὸ Νησί τοῦ Χουάν-Φερνάντεζ, πού μήτε φαινότανε ἀπὸ τὰ δύο τᾶλλα. Εἶτανε τώρα ἐκεῖ ἀποι-κία καινούρια, πολιτισμὸς ἀρχιζάμενος καί κοινωνία. Τὸ λέγανε Μασαφουέρα, γιὰτὶ ἀφτό βρίσκονταν πὺ ὅζω ἀπὸ τὴν Σάντα Κλάρα καὶ ἀπὸ τὴ Μασατιέρα στά-νοιχτά. Στὴ Μασαφουέρα, ἔμειναν ἀκόμη ὁ Γιάνης κ' ἡ Μυριέλλα δύο τρία χρόνια. Συχνά, μέσα στὸν κό-σμο πού εἶχε στὸ Νησί καί πού τοὺς ἄρεσε, συχνά, τὸ βράδυ ἀγαπημένοι πάντα καί φτυχιμένοι, συλλογιούν-τανε μὲ γλύκα τὴ μοναξιά ὅπου χάρηκε ἡ ψυχὴ τους, σὰν τὸ πρωτομύρωδο λουλούδι, στὴν Ἀγάπη.

ΥΣΤΕΡΟΛΟΓΟΣ

ΑΝΤΙΣ ΗΡΟΔΟΤΟ.

Πὺς γράφθηκε

ἀφτό ἐδῶ τὸ ρομάντσο

"Ὅλος ὁ κόσμος ξέρε τὸ περίφημο τὸ ρομάντσο τοῦ ἀγγλου D. de Foe, τίς ὁδοιπορίες, ἢ πὺ σωστὰ νὰ βγάλουμε τὸ νόημα, τὰ Παθήματα τοῦ Robinson Crusoe. "Ὁ καθένας τὸ διάβασε, μεταφρασμένο σὰν πού εἶναι σὲ χίλιες δυὸ γλώσσες, ἢ τουλάχιστο θὰ τᾶκουσε.

Πὺς ἔτυχε νὰ κάμω καί γὼ ἕνα καινούριο Ρομ-πινσῶνα, πὺς μοῦ πέρασε τέτοια ἰδέα ἀπὸ τὸ νοῦ, ἀφτό θελω τώρα νὰ δηγηθῶ μὲ λίγα λόγια. Στὸ τέλος, ὅπως καί στὴν ἀρχὴ τοῦ ρομάντσου, θὰ εἶδε πιά ὁ ἀ-νακνώστης τὴ διαφορὰ ἔτσι, δὲν ἔχω καί τόσα νὰ πῶ. Ἀλλῇ ἀντίληψη τῆς μοναξιάς στὸ ἕνα ρομάντσο ἄλ-λη στὸ ἄλλο.

Λοιπὸν τὸν περασμένο χειμῶνα, εἶχα νὰ βγάλω δημόσιο λόγο σὲ κάποιο Λαϊκὸ Πανεπιστήμιο, καθὼς τὰ λένε στὸ Παρίσι, ἕνα εἶδος διδασκῆταις γιὰ τὸ λαό, πού ἔρχονται, δυὸ ἢ τρεῖς ἢ τέσσερεις φορές τὴ βδο-μάδα, καθηγητάδες, βουλευτάδες, δικηγόροι, γιατροί, λογιστὲς λογιστὲς ἐπιστήμονες, διαλέγοντας ὁ καθένας ὅποιον θέμα τοῦ ἀρέσει, ὅποιον εἶναι καί τῆς ἐιδικότητος του, γιὰ νὰ πάρουν ἢ καμιάν ἰδέα ἢ καμιά γνώση ἀπὸ τίς πὺ ἀπλῆς καί τίς πὺ καθάραιες οἱ ἀκροατάδες, πού θὰ μπορούσαμε ἴσως καλῆτερα καὶ ἀκουστάδες νὰ τοὺς ὀνο-μάσουμε, γιὰτὶ ἀφτό ἀμέσως τὸ καταλαβαίνει ὁ πὺ ἀγράμματος καί προσέχει.

Θέμα εἶχα κάμει τίς τρεῖς λέξεις τῆς γαλλικῆς Ἑπαναστάσεως, Λεφτεριά, Ἰσότη, Ἀδερφότητα. Ἀς ἀφήσουμε τὴν ἀδερφότητα, πού θὰ μᾶς παρασέρναν κά-πως τὰ ἱστορικά καί τὰ φιλοσοφικά της. Ἀπόρησα πόσο φρόνιμα, πόσο στοχαστικά, ἡ Ἑπαναστάση, μάλιστα ἔβαλε τὴ λέξη Λεφτεριά, πλάγι της, ἀμέσως ἔβαλε καί τὴ λέξη Ἰσότη. Λεφτεριά δίχως Ἰσότη δὲν ὑπάρχει. Καί μάλιστα, νὰ τὸ καλοσυλλογιστοῦμε, ἀπόλυτη λεφ-τεριά πούθεν καί ποτὲ δὲν ἔχει.

*) Κοίταξε τὰ φύλλα 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110 καί 111.

Σὰ μιλῶ δημόσια, λόγου χάριν, ἀφοῦ γιὰ δημόσια μαθήματα ἢ κουβέντα, λήτερος διόλου δὲν εἶμαι. Λήτερος ὁ νοῦς μου δὲν εἶναι· λήτερο δὲν εἶναι οὔτε τὸ κορμί μου. Δὲν μπορῶ ἄξαφνα μῆτε νὰ ῥωσίσω μῆτε νὰ βῆχω ἀδιάκοπα· ἐκεῖ ποῦ μιλῶ, ἂν τύχη καὶ μοῦ κατεβῇ γὰρ τραγουδήσω, δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω. Δὲν μπορῶ νὰ κάμω μῆτε μιὰ στιγμή ὅτι θέλω. Πρέπει νὰ κάμω ἐκεῖνο ποῦ συμφωνήσαμε νὰ κάμουμε καὶ ὄχι ἄλλο, ἐγὼ νὰ μιλῶ, οἱ ἀκουστές μου ν' ἀκούνε, γιὰτὶ οὔτε τοῦ λόγου τοὺς λήτεροι δὲν εἶναι. Εἴμαστε ἀλληλοδεμένοι.

Καὶ γιὰτὶ ἀφτό; γιὰτὶ τὸ ἄτομο δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ τὰ ὠραιοτέρα, τὰ πιὸ σοφὰ ποῦ ἀνακάλυψε ἡ σημερινὴ φιλοσοφία, εἶναι ἡ ἀνυπαρξία τοῦ τοῦ αὐτοῦ. Τὸ μόνο ποῦ ὑπάρχει, τὸ μόνο ποῦ βλέπουμε, εἶναι τὸ ἄτομο τὸ κοινωνικόν, ποῦ ἄτομο πιά δὲ λέγεται, ἀφοῦ χωριστὰ μᾶς καταντάει ἀδύνατο νὰ τὸ φανταστοῦμε. Ἀμα ὅμως εἶναι τὸ ἄτομο, ἄτομο κοινωνικόν, τότες ἀλλάζουν ὅλα· τότες καταλαβαίνουμε γιὰτὶ δὲ μᾶς ἀπομνήσκεις οὐδὲ ψυχικὴ λευτεριά. Ὁ ἕνας τὴν παίρνει ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ἔτσι τὴν λιγυστεύει τοῦ ἄλλου, καθὼς εἶδαμε γιὰ τὰ δημόσια μαθήματα. Μὰ δὲν παίρνει ἀπὸ τὴ δική μου μονάχα τὴ λευτεριά· μοῦ δίνει καὶ ἀπὸ τὴ δική του. Ἀνταλλάξιμα. Κι ἀφτό θὰ πῇ Ἰσότης. Σωστὴ κοινωνία εἶναι ἡ κοινωνία ποῦ ὁ καθένας, ποῦ κάθε μέλος, κάθε ἄτομο παίρνει καὶ δίνει τὸ ἴδιο, δηλαδή ἐκεῖ ποῦ ἡ ἀνταλλαξία καταντάει ἀληθινὴ καὶ ἀδιάκοπη ἰσοαλλαξία.

Λοιπὸν τὸ ἐγὼ εἶναι παλαιόμυθι. Ὁ ἐγωϊσμός εἶναι κοῦφια λέξη. Τὸ ἐγὼ δίχως τὸ ἐσὺ νόημα δὲν ἔχει. Εἶρε· πῶς ὑπάρχεις, πῶς εἶσαι, γιὰτὶ βλέπεις τὸ γείτονα σου ποῦ εἶναι καὶ ποῦ ὑπάρχει. Ὅρος τοῦ ἐγωϊσμοῦ ὁ ἑτερισμός, καὶ ἀρχὴ του.

Γιὰ νὰ φανταστοῦμε ἄτομο, ποῦ νὰ εἶναι τόντις ἄτομο, δηλαδή ποῦ νὰ μὴν εἶναι ἄτομο κοινωνικόν, παρὰ νὰ ζῇ μόνο του καὶ ὁλομόναχο, πρέπει νὰ φανταστοῦμε τὴν ἀθροπότητα, ὅχι ὅπως τὴ βλέπουμε, μὰ ὅπως δὲν τὴν εἶδαμε ποτέ μας, πᾶσι νὰ πῇ ἄτομα ἄτομα νὰ τὴ φανταστοῦμε καὶ τὸ κάθε ἄτομο στὴ φωλιά του, σὲ δική του ἀποκλεισμένη ἐρμητιά, μὴ γνωρίζοντας ἄλλο κανένα.

Εἶναι τέτοιο θάμα ἡ φαντασία τοῦ ποιητῆ, ποῦ ὅσα ἡ φαντασία του σοῦ πλάθει, πᾶς καὶ τὰ νομίζεις πῶς εἶναι ἀλήθεια. Ἔτσι θυμήθηκα καὶ γὰρ τοῦ D. de Foe τὸ Ρομπινσώνα.

— «Νά, ὡστόσο, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου, ἄτομο καὶ ἄτομο μάλιστα ὅπως θαῖξοῦσα τάχα πῶς δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ ἀφτός ζῇ στὴν ἐρμητιά, ζῇ σὺν ἀθροπῶν, βρίσκεται κιόλας πολὺ ἐφτυχιμένος. Λοιπὸν, ἡ θεωρία μου δὲν ἀξίζει. Ἐχει ἄτομα, ποῦ δὲν εἶναι ἄτομα κοινωνικά!»

Μιλοῦσα μιὰ μέρα γιὰ τὸ ζήτημα μ' ἕνα μου φίλο, μὲ τὸν Gaston Paris ποῦ εἶτανε καὶ δάσκαλός μου. Ὁ Gaston Paris εἶναι γλωσσολόγος· σ' ὅλη τὴν Ἑβρώπη γνωστός. Μὰ συχνὰ δὲν ἔτυχε νὰ παντήσω ἄθροπο, ἂν καὶ κάμποσους μεγάλους εἶδα στὴ ζωὴ μου ἀπὸ κοντά, ποῦ νὰ ξέρη τόσα, νὰ τὰ ξέρη κατὰ βάθος, καὶ ποῦ ὁ νοῦς του νὰ ἔχη τόση φιλοσοφία καὶ ξανοιξιά. Νὰ κουβεντιάσω μὲ τὸν εἶναι πάντα καὶ χαρὰ μου καὶ προκοπὴ μου. Τὰ λέει ὅλα μάλιστα μὲ τόση χάρι, μὲ τόσο πνεῦμα, ποῦ τὸν ἀκούς καὶ δὲ χορταίνεις.

Ἀφοῦ τοῦ εἶπα γιὰ τὸν ἀτομισμὸ καὶ τὸ Ρομπινσώνα, γυρίζει καὶ μοῦ κάνει.

— «Θὰ διαβάσεις τὰ ἱστορικὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σελικήρη (δὲν εἶχα ὑποψία!) Ἀφτός σταθῆκε τὸ πρωτότυπο τοῦ D. de Foe· ἡ μοναξιά τοῦ Ρομπινσώνα εἶναι ὅμως ζουγραφικὴ δική του, ὄχι πολὺ πιστὴ. Ὁ Σελικήρης κήθησε τέσσερα χρόνια στὸ ῥημονήσι του, ἀποξέχασε στὸ διάστημα κάθε ἀθροπινὴ λαλιά, ἔμαθε νὰ τρέχη πιὸ γρήγορος ἀπὸ τὶς κατσίκες, καὶ ὅταν ἤρ-

θανε νὰ τὸν πάρουν, ἔμοιαζε σὰ νὰ εἶχε γίνῃ καὶ ἀφτός ἕνα ζῷ μὲ τὰ ζῷα.

Ἔπειτα, τί νὰ σοῦ πῶ; Ἀποφασιστικὴ δὲ μοῦ φαίνεται διόλου ἡ ἀπόδειξη τοῦ D. de Foe. Μοναξιώτης εἶναι ἀφτός; Τοῦ δίνει ὁ μυθιστοριογράφος, νὰ τὰ ἔχει μαζί του, ἕνα σωρὸ πράματα, ποῦ εἶναι πράματα τοῦ πολιτισμοῦ· τοῦ δίνει σύντροφο στὸ Νησί του ὡς καὶ ἕνα σκυλὶ τοῦ καρβιῦ, ἕνα παπαγάλου καὶ τὶ ξέρω ἄκομη; Μὰ τὸ μεγαλύτερο τὸ λάθος εἶναι νομίζω ποῦ τοῦ δίνει καὶ τὴν Ἀγία Γραφή. Τότες πιά δὲν εἶναι μόνος. Μὲ τὴ Γραφή, φτάνει ποῦ τὴ διαβάσει, θυμάται τὰ νιάτα του, θυμάται λοιπὸν καὶ τὸν κόσμο, ζῇ παλὲ μὲ τὸ νοῦ του μέσα στὴν ἀθροπινὴ συγκοινωνία. Κατόπι βρίσκει καὶ τὸν Παρασκεῖδ' καὶ οἱ δύο τοὺς πιά χωρῶν. Ἀν εἶχε ὁ συγγραφέας τὸ σκοπὸ νὰ μᾶς παραστήσῃ μιὰν ὑπαρξὴ μοναξιώτικη, βέβαια πῶς τὰ μέσα ποῦ ἔβλεπε σ' ἐνέργεια, δὲν εἶτανε μῆτε τὰ χρειζόμενα μῆτε τὰ προπόμενα.

Μοῦ κατέβηκε φῶς. Κατ' ἄλλα. Ἐπίασα νὰ μελετῶ, νὰ διαβάσω. Τώρα ἐννοιοῦθα τί τρέχει. Ὁ λόγος εἶτανε νὰ ξετάσῃ κανεὶς τί γίνεται τὸ ἄτομο τὸ κοινωνικόν, σὺν τάποσας ἀπὸ τὴν κοινωνία, σὺν τὸ ῥίχνεις σπαρταριστὸ ἀκόμη σὲ ἀληθινὴ μοναξιά.

Κι ἀφτό προσπάθησα νὰ κάμω. Τόσο εἶναι συνηθισμένος ὁ ἀθροπὸς στὴν κοινωνία, τόσο τὴν ἔχει ἀνάγκη, ποῦ στὴ Σάντα Κλάρα, ὁ Γιάννης ὁ Πετρογιάννης ὡς καὶ μὲ τὰ δέντρα θάπινε τις κουβέντες, ὡς καὶ τὰ δέντρα θὰ τᾶκανε συντρόφους, δὲν εἶτανε νάρτης τάπαγγέλμας του, δηλαδή λιγώτερο ἀπὸ γεωργὸ ἢ ὅποιον καμψήσιο θέλεις, προτομασμένος γιὰ τέτοια συντροφιά, καὶ μαθημένος περισσότερο στὰ καρδιά. Κ' ἔτσι τὰ δέντρα τὰ κάνει πιὸ ἔφολα κατάρτια, καὶ ἔτσι συντέλεσε καὶ ἀφτό στὴν ἀπαχρίωσή του, γιὰτὶ ἐννοεῖται γυμνάστηκε καλύτερα καὶ μὲ ζέση μεγαλύτερη στὸ δέντρονεύσασμα καὶ στὸ δέντροκαθήσι, ἀφοῦ ζωεώτερα τοῦ θύμιζαν τὰ δέντρα τὸ καρδί του. Καὶ μ' ἀφτό, δίχως νὰ τὸ νοιώτῃ, ἀρχίζει νὰ ποζώνεται ἀπὸ τότες. Μὰ στὴ Σάντα Κλάρα, κατάντησε νὰ μὴν μπορῇ νὰ σκοτώσῃ μιὰν καρδιά, πᾶσι νὰ πῇ τὸ μόνο πλάσμα τὸ ζωντανό, ποῦ ἔβλεπε γύρω του στὴν ἐρμητιά.

Μὰ μήπως εἶτανε λήτερος ὁ Γιάννης καὶ στὴ μοναξιά ἐκεῖνη τὴν ἀπόλυτη, ἀνάμεσα στὰ δέντρα; Διόλου. Τοῦ ἔπαιρναν ὡς καὶ τὰ δέντρα τὴ λευτεριά του. Ἀδύνατο νὰ ζήσει ὅπως ἤθελε, μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ λόγο ποῦ ζοῦσε ἀνάμεσα τοὺς, δηλαδή ποῦ ζοῦσε μαζί τοὺς. Ἀφτὰ τὸν ἠρέφανε, τὸν σκεπάζανε, τὸν δροσίζανε, τὸν ἐφραίνανε, τὸν τρομοδέρνανε· ἀφτὰ λοιπὸν τοῦ ἀλλάζανε φυσικὰ καὶ τὸν τρόπο τῆς ζήσης, δὲν τοῦ ἀφίνανε λευτεριά.

Τὴ λευτεριά ἴσα ἴσα στὸ τέλος ἀναζητοῦνε ὁ Γιάννης καὶ ἡ Μυριέλλα. Τὶ φλογερὸ πρᾶμα ποῦ εἶναι, στοχάσου το, νὰ μὴ βλέπῃς ὁλόγυρά σου μῆτε ἀθροπινὸ χωριό, μῆτε καὶ δρόμο. Πόσο ἀρχίζει τότες καὶ ἀποθυμᾷ ὡς καὶ τὴ λάσπη τῶ σκακιῶν! Πᾶς, ἐρχεσαι, βγαίνεις, μιλεῖς μὲ τοὺς φίλους σου, μαλλώνεις, φωνάζετε, φιλιέστε, γυρίζεις σπῆτι σου, ῥαχατέβεις, δουλέβεις, κάνεις ὅ,τι θέλεις. Καλλία ὅμως στὸν Ἄδην νὰ κοιμᾶται, ὅποιος δὲν εἶναι πιά τοῦ ποδοδεμένος ἀπὸ τὶς συντροφισσες τῆς ζωῆς του, τὶς συνήθειες, ἀπὸ τὸ κέφι του, ἀπὸ τὰ γούστα του, παρὰ πορπατᾷ χῶρια στὴν ἐρμητιά.

Τὸ νόημα τοῦ ρομάντζου μου τέτοιο εἶναι κοντά. Ὁ ἀναγνωστὴς θὰ πῇ τώρα, πέτυχα ἢ δὲν πέτυχα. Ἐμένα τέτοιος μοῦ φαίνεται ὁ σωστός ὁ μοναξιώτης. Δὲ σημαίνει παλὲ πῶς θέλησα ἢ πᾶσκισα νὰ περιγράψω τὴ μοναξιά τοῦ Χουάν-Φερνάντεζ, ἀπαράλλαχτα κατὰ πῶς εἶναι. Ἡ φαντασία τοῦ ποιητῆ ἔχει κάποια δικαιώματα καὶ δάφνη. Γεωγράφος δὲν εἶμαι. Ὡστόσο διαβάσα κάμποσα γιὰ τὴν τοπογραφία, τὴ φυτρωσιὰ, τὴν

καρπωσιὰ καὶ τὴ ζωοσιὰ τοῦ Νησιῶν τοῦ Χουάν-Φερνάντεζ. Τὸ πιὸ χρήσιμο ἀπ' ὅλα μοῦ σταθῆκε τὸ σύγγραμμα τοῦ Alexander Ermel, Eine Reise nach der Robinson—Crusoe—Insee, Hamburg 1889, 80, 134 σελ. Γιὰ τὸ κλίμα, γιὰ τὴ βουνογραφία, μὲ ὠδήγησε ἀφτός. Τόφερε ἡ τύχη, νὰ μὴ βρίσκονται στὰ Νησιά τούτα μῆτε ζωοφία μῆτε πουλιά, παρὰ τὰ θαλασσοπούλια ἐκεῖνα ποῦ φαίνονται κάποτε μονάχα, σὰ θὰ φυσήξῃ βορρᾶς. Ἔτσι χωρὶς νὰ τὸ κάμω πίστηδες, μπόρεσα καὶ εἶδεκα τὸν ἀθροπο μέσα σὲ ὁλόκληρη ἐρμητιά. Δηλαδή, εἶδα καὶ καὶ ἀλλάξα ἕνα δυό. Λόγου χάριν, στὴ Σάντα Κλάρα ἔχει γίδια. Τὰ γίδια ὅμως εἶναι νιοφερμένα· λοιπὸν ὑπόθεσα πῶς ὁ Γιάννης πῆγε στὸ Νησί, προτοῦ κατοικήθῃ ἀπὸ τὰ γίδια. Στὴ Μασατιέρα πάλι ἀφῆσα τὰ σκυλιὰ καὶ τὶς κατσίκες, γιὰτὶ ταῖριαζαν περὶφρημα μὲ τὸ σκοπὸ μου καὶ μὲ βοηθοῦσαν. Στὴ Μασατιέρα, ἔχει φαίνεται καὶ ἀπὸ ποντίκια.

Ἐχει καὶ φώκια ἡ σκυλόψαρα, ποῦ κάπου τὰ βάζει καὶ ἀφτὰ στὰ βιβλιοθήκη τοῦ ἑνα ἀγγλὸς τυγραφὸς ποῦ ξανάφτιαξε Ρομπινσώνα. The original Robinson Crusoe By the Rev. H. C. Adams, London, 120, XI—256 σελ. Γιὰ τοῦτο, δὲν εἶπα τίποτις γιὰ τὰ φώκια. Τὰ ποντίκια πιά, ἔλατε νὰ φανταστοῦμε πῶς πρὶν ἔρθῃ ὁ Γιάννης, τᾶφχαν οἱ γάτες καὶ πᾶς τὶς γάτες, τὶς ἔφαχν τὰ σκυλιὰ.

Τὸ ζήτημα τὸ δικό μας δὲν εἶτανε μῆτε γιὰ ποντικούς μῆτε γιὰ γάτες, μὰ μόνο γιὰ τὸν ἀθροπο καὶ μὲ τί τρόπο ἀφτός γίνεται ἀνωιωθὰ καὶ ἀθελᾷ τοῦ ζῶο μὲ τὰ ζῷα. Εἶχε ὅμως καὶ ἄλλο ζήτημα, ἔτσι πὸ φιλοσοφικόν. Μᾶς λέει ὁ D. de Foe πῶς ὁ Ρομπινσώνας του, ἀφοῦ ὕστερος ἀπὸ χρόνια καὶ χρόνια γλύτωσε, παντρεύτηκε ἀμέσως. Τὴ πιστεῖω. Μὰ τὸ ζήτημα δὲ λύθηκε μ' ἀφτό, οὔτε καὶ μελετήθηκε. Νόμισα λοιπὸν πῶς ἀξίζει νὰ δοῦμε τί γίνεται καὶ ἡ ἀγάπη στὴ μοναξιά. Εἶτε θὰ φέρῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μαζί του, ποῦ νὰ ποῦμε, καὶ μέσα του τὴν κοινωνία, τὶς κοινωνικὲς τὶς συνήθειες, θάντιπροσωπῆσῃ τὸν πολιτισμὸ, καὶ τότες δὲν ὑπάρχει μοναξιά καθαρὴ· εἶτε, ἕμας γίνουμε οἱ δύο μιὰ μοναξιά, ὅσο περισσότερο ἀγκαληθοῦνε καὶ μοιάζουνε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, τόσο πιὸ ἔφολα θὰ ξαναρχίσῃ καὶ ὁ δέφτερος τὰ ἱστορικὰ τοῦ πρώτου, τὰ ἴδια παθήματα θὰ πάθῃ. Ὅταν ἐρχεται ἡ Μυριέλλα, ὁ Γιάννης εἶναι ἄγριος ἀκόμα· λίγο λίγο, ἠθλοκώνεται, ὅπως λέει ὁ Σοφοκλῆς, μὲ τὰ λόγια τὰ γυναικῆσια, καὶ ἀφοῦ τὸν ἀπογυναικεῖ καπὼς ἡ Μυριέλλα καὶ τὸν ἀποαγάπησε, τὸ ἦθος του ἀλλάζει. Ἀλλάζει ὅμως καὶ τῆς Μυριέλλας τρομαχτικὰ, καὶ ἔτσι δὲ βλέπουμε πὸ πῶς νὰ γλυτώσουνε ἀπὸ τὴ μοναξιά τὴν Ἀγάπη.

Τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἔρωτα, γιὰτὶ παντοῦ νομίζω νὰ εἶδεκα τὴ διαφορά, προσπάθησα νὰ τοὺς παρστήσω μὲ τὴ δύναμη ποῦ πρέπει στὰ πιὸ δυνατὰ μας ἀφτὰ τὰ δυό ψυχόρμητα, καὶ μὲ τὸ νόημα τὸ φιλοσοφικόν ποῦ θέλει τέτοιο μυστήριον, τέτοιο θάμα, τέτοια ὁρμὴ κοσμογεννήτρα. Τάκουω καὶ ἀπὸ τώρα τί θὰ μοῦ ποῦνε. Γιὰ τοὺς ἀγροῖους ὅλα εἶναι ἀγροῖα, γιὰ τοὺς ἀγνοῦς ἀγνά. Θὰ πετάξῃ τὶς φωνές, ὅποιος ἔχει πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πορνογραφημένη τὴν ψυχὴ του τὴν ἴδια, πρῶτος ἀφτός θὰ σκανταλιστῇ, θὰ θυμώσῃ, βέβαια γιὰτὶ θὰ κατῶρθεωσα νὰ ποζοῦγαφρῶσω τὴν ἀλήθεια μὲ κάποιαν ποίηση, ποῦ ἡ δική του ἡ ἀλήθεια δὲν τὴν ξέρε καὶ ποῦ ἡ ζωὴ του δὲν τὴν ἔχει. Ἐμένα δὲ μὲ μέλει. Τέτοιες ζουγραφίαι, τέτοιες ἐρωτικές εἰκόνες, δὲν εἶπα εἰκόνες τῆς ἀγάπης, μπορεῖ νὰ βρῆς σὲ κάθε φιλολογία τοῦ κόσμου, ἂν ὄχι καὶ πάντα πετυχημένες, γιὰτὶ δυσκολώτερη τέχνη δὲν ὑπάρχει. Μὰ λιγώτερο ἀπ' ὅποιον καὶ ἂν εἶναι, ἔχουνε τὴν ἀδεια οἱ δασκάλοι νὰ φωνάζουνε. Ἀφοῦ θέλουνε τοῦ λόγου τοὺς καὶ καλὰ νὰ μᾶς φέρουνε πίσω στὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα, στὴν ἀρχαία τῆς τῆς φιλολο-

μία, λοιπόν, εξασκείται μια στιγμή τη φιλοσοφία την αρχαία, την προκομμένη. 'Ας κοιτάξουμε τις βρώμικες λέξεις, τις μουνταριές του 'Αριστοφάνη. που μουνταρικά τα λέει, όχι τάχατις από τσάφηλη φιλοσοφία, όχι από καμιάν έννοια βαθιά, παρά μόνο και μόνο γιατί του άρεσει να ναι μουνταρής και μουνταρής να τον κάνουν. Νά τον άκουνε τέτες, και σήμερα να τον διαβάσουμε. Τό ξέρουμε όλοι μας τι κακό τι έλεος είναι στα σχολεία ο 'Αριστοφάνης, πως προσπαθούν οι μαθητάδες να τον άρπάξουν κρυφά, και τι ώρα και μεθόδια που τους δίνει.

Μά μήπως πρέπει να ξεχάσουμε και το θείο τον Πλάτωνα; Τι άηδίες είναι κείνες που βάζει στο Συμπόσιο; Κι άφτά, πάλι κακοήθικα του άφτά, τα σιχαμένα που φτάνει να πιά συλλογιστής και συ έρχεται άναγκούλα, το μάζι ο Πλάτωνας και σου τη λέει άγάπη! 'Ετσι ήξεραν την άγάπη, έτσι φαίνεται τη νοιώθανε να τη χαιρούνται λοιπόν, έμας όμως να μάζι άφήσουν ήσυχους. Καιρός είναι, καιρός να το φωνάξουμε πιά και μεις, πως ο πολιτισμός μας ο καινούριος άποξέρχεται τέτοια πράγματα και τέτοια ντροπή. Και σε ποιόνα, παρακαλώ, από τους άρχαίους τους περίφημους, δεν άπαιτάνε καμιά λέξη άχρεία, ή καμιά είκόνα πρόστυχη. θέλεις 'Ομηρο, θέλεις 'Ηρόδοτο, Θεόφροστο θέλεις; 'Ο Κορνήλιος ήρθε να μάζι διδάξει, πως ή γλώσσα μονάχη των άρχαίων σου άνοψώνει το νοῦ. Δέ θα θυμότανε καλά, σάν τόλεγε. Δέ θα θυμότανε μήτε τον 'Ηλιοδώρο τον παινεμένο του και χαδεμένο. Κάμποσιν έχει κι άφτός. Μπορεί πάλι και τα τέτοια να έρχαν του Κορνή, άφού γράφει. «Είναι εύτυχημα το να μην έδυνήθη άκόμη κανείς από τους φιλομαχείους να γεννήση (!) μίαν μυθιστορίαν ως εκείνην του 'Ηλιοδώρου» και τότε ήθελες ιδεί με πρόσην εύκαλίαν ήθελεν άνατρέψειν (!) όλους τους ήμετέρους κανόνες και τεχνολογίας. Είναι πιθανόν ότι έγω δεν βέβαια γενή μάρτυς τοιαύτης λυπηρής μεταβολής» 'Επιστ. Κορ., Α, 505.

'Από τα άφτια του άφτά λόγια, βλέπει κανείς πως άγαπούσε ο Κορνή τα γράμματα—και την πατρίδα του, άφού τόδεσκει λυπητερό να πλουτιστή με άριστούργημα ή 'Ελλάδα, μια και το άριστούργημα θάτανε γραμμένο στη δημοτική. Κάλλια τίποτις, παρά ή δημοτική να νικήση. Μά μήπως δεν είναι και κάμποσο περίεργο, στον αιώνα το δέκατο ένατο, άριστούργημα να θάρρη τα Διθιοπικά; 'Όσο έννοιωθε από γλώσσα, τόσο έννοείται έννοιωθε κι από τέχνη.

Τουλάχιστο, αν είχε πεί το Λόγγο! Το χαριτωμένο του το βόμαντάκι. Τα κατά Δάφνην και χλόην μπορεί πιά σωστά να όνομαστή άριστούργημα. Και τότε φτάνει κανείς στο συμπέρασμα πως οι πιά άθωοι μέσα στους άρχαίους, είναι κείνοι που άντίς να σου βάζουνε, καθώς δείξαμε πιά άπάνω, άχρειότητες και μουνταριές όπου κι αν τύχαινε, είπαν με σκοπό και θέληση να καθήσουνε να γράφουνε έρωτιάρικα βιβλαράκια. Βέβαια πως ο Λόγγος δεν έχει ούτε μεγάλη βαθιοχαρική στο κοντύλι, ούτε βαθιοστοχασία στις ιδέες, σάν τον Πλάτωνα, λόγου χάρη. Μά ή γδύμνια στη γραφή του, αν κόψουμε κι άπ' άφ' τήνε μερικά πολύ άνοστα για μάζι, έχει κάτι πιά άπαλό, πιά φυσικό, πιά δικό μας, και σήμερα άκόμη διαβάζεται, φημίζεται παντού, σάν άριστούργημα τάκι της ελληνικής φιλολογίας, σάν δικμάντι που δεν έσβησε το φως του.

Πρέπει να το μολογήσω, για όσο μάταιο κι ά με άκρουνε, μά γιατί πάλι να μη γυρέθη κανείς να μιμείται την τέχνη, την παιδείωσύνη, την όμορφιά που άξίζουμε μίμηση; 'Αμα κατάλαβα πως είχα και γώ να παραστήσω άγάπη στη μοναξιά, σε ήρμονή, σε ζωή άπλοκή, ήθελα μου συλλογίστηκα το Λόγγο

και τον ξαναπέρασα. Και δέν το λέω διόλου, για να χίνη άξια καμιά σύγκριση άναμεταξύ μας, άφού στέκομαι μακριά του, το λέω για να δείξω μια και καλή πως δικαίωμα να με κατηγορήσουνε δέν τους άπέμεινε κανένας, τώρα που βλέπουμε πως πολέμησα και γώ να κάμω σάν έναν από τους συγγραφείς μας τους καλότερους.

Είναι όμως χαρά και μέθη να γράφω κανείς τη δημοτική μας. Παίζεις με τον πλούτο της γλώσσας, την κανείς ότι θέλεις. Πιά έρκοιολύγιστη, πιά ποιητική και πιά φιλοσοφώδηφτη συνάμα, δέν πιστέβω να υπάρχη άλλη καμιά. 'Όχι έναν όρο, όχι μια λέξη, και μόνη για κάθε ιδέα, για ότι έχεις να πής, μά δυό και τρεις και τέσσερις σου χαρίζει, που ο ίδιος δυσκολεύεται ποιά να πρωτοδικλέξη. Βλέπω κ' ή καθρέβουσα έβγαλε τώρα στη μέση ένα περιβάλλον, για να μεταφράση το milieu. Καθώς λέει πολύ νόστιμα ο 'Αργύρης ο 'Υφταλιώτης, το περιβάλλον του θυμίζει το φίλο που κμας τον όρισμό του κανονίου «μέταλλο τριγύρο σε τρύπα». Κι ως τόσο μαπαύσαμε άφτό με χίλιους τρόπους να το πούμε. Λόγου χάρη, σε μίαν άνέκδοτη άκόμη μελέτη του κ. Βεργωτή, διάβασα τη λέξη μεσσωσιά ή περιβαλιά, τριγυρισιά, διόλου άχαμνές δέν είναι. Προσπάθησα όμως άλλιως να το πώ, γιατί έχει δυό ειδών milieu που σε άλλη γλώσσα όνομα χωριστό δέν τους δόθηκε, δηλαδή εκείνο πύ μέσα του κάτι γεννιέται, ή κατ'αμεσία (κοίταζε πιά άπάνω) και κείνο που μέσα του κάτι μεγαλώνει, ή συμπερικυκλώσι (πιά άπάνω), που βγάζει και ήρμα όπως είδαμε. Μά το σύν και το περιμάλιστη, όρίζεις και φανερώνεις άκόμη πιά ξάστερα και πιά στενά τη σημασία της ιδέας.

Δέ λέω και δέν έχω την άπαίτηση πως οι όροι άφτοι που έβαλα είναι τέλειοι και πως δέ βρίσκονται καλύτεροι. Λέω μονάχα πως πλάθεις ότι σου χρειάζεται και μάλιστα πως μ' ένα προσκόλλημα μπορεί νάλλάξης το νόημα της λέξης και να πάση άμέσως άλλη χρωματιά. Γαλλικά συνήθίζουνε τη λέξη im m e n s i t é και με ουσιαστικό, l'im m e n s i t é d e l a m e r, και μόνη της, l'im m e n s i t é, δηλαδή όχι άπέραντη θάλασσα, μά εκείνο που είναι καθάφτό άπέραντο. 'Αν κάμουμε τις δυό λέξεις «άπεραντωσιά κι άπεραντοςύνη», δέν πιστέβω να έχουν όλότελα το ίδιο μεσούνημα μήτε την ίδια χρήση. Θά πούμε ή άπεραντωσιά της θάλασσας ή τουράνου. Μά θα πούμε άπόλυτα «ή άπεραντοςύνη». Το infini πάλι είναι άλλο πράμα, κ' έχουμε λέξεις όσες μάζι άρέσουνε, «το άπειρο», «ή άπειροχωριά», που τη μεταχειρίζεσαι όπως θέλεις (κοίταζε πιά άπάνω), ή σάν άγαπας, έχουμε και την άπειροσύνη.

Μπορεί να γελιέμαι, μου φαίνεται όμως πως αν ξέρουμε να την πιάσουμε, ή γλώσσα μας καμιά δέν είναι και κάμποσα θα μάζι φιλέψη. Για να πούνε d i r e c t i o n, οι δασκάλοι στοχαστήκανε τη λέξη d i r e c t i o n. Το λένε και για την adresse, το άντρέσσο, που και στη δασκάλικη την κουδέντα παίρνει και δίνει, γιατί έτσι το ξέρι ο κόσμος στην 'Αθήνα. 'Ο Πάλλης άφτό έδω το θέλει κατ'ατόπι. Γιατί όχι; 'Εμένα το άντρέσσο δέ με πειράζει, άφού έγινε ρωμαϊκό. 'Ας άφήσουμε όμως το νόημα της adresse κι άς κοιτάξουμε τάλλο, την d i r e c t i o n. 'Εμείς λέμε πάλιν ω δρόμο· και συχνά, εκεί που ο Γάλλος θά σου πη d i r e c t i o n, έμας φυσικό μάζι έρχεται να το πούμε δρόμο. Μά δέν ταιριάζει και παντού· μπορεί πάλι και να χης άνάγκη από άφρημένο ουσιαστικό, που να σου δείχνη όχι ένα δρόμο, τον τάδε ή τον τάδε, παρά να σου φανερώνη του δρόμου την ούσία,

του δρόμου, έννοείται που παίρνεις, του δρόμου που πηγαίνεις, να σου το γενικήφ άφτό σου το πηγάιμα, σε τρόπο που να συγκρίνης το πράμα με την ιδέα. Πολύ έρκολα το πλάθεις. 'Αφρημένο συγκριτικό άπόπλαστο ουσιαστικό βγάζεις, άμα το κάμης δρομωσιά (κοίταζε πιά άπάνω, τι δρομωσιά θά πής; τι δρόμο; τι δρομωσιά θά βσταξής;) Σά θέλεις κι άλλο, έχουμε και τη δρομιά πιά άπάνω, απήγα δρομιά ως εκεί, κατ'ατή δρομιά, που συγνομιάζει και με το κατ'ατόπι. Και τότες φυτρώνουνε άλλα χίλια, που ή d i r e c t i o n δέ σου τα δίνει: απαρκ, —κατα, —άνω, —μεσο, —άνοιχτοδρομιά κ.τ.λ. κ.τ.λ. Φυτρώνει και ήρμα δρομιάζω, με τα ίδια προσκόλληματα και τούτα. Κ' ίσως το κατ'ατόπι τώρα γίνεται καταδρόμι, γιατί το κατ'ατόπι θάρρη είναι το μέρος που κάθεται, το καταδρόμι πάλι, το μέρος που πάει κανείς ή κάτι και σε βρίσκει, ένας φίλος ή ένα γράμμα. 'Επειδής όμως μερικοί από μάζι άρχισαμε και το γράφουμε κατ'ατόπι, περιττά νάλλάζουμε κάθε στιγμή, σάν την καθρέβουσα. Το κατ'ατόπι, μπορεί να το χρειατούμε κι άλλο.

'Όπως έχουμε δρομιά, θάρρη πως έχουμε και λέξη να πούμε το περίφημο το e s p a c e, που άξιοπαρήρητο είναι που κ' ή άρχαία, λέξη δέν είχε να το πη. 'Ο 'Αριστοτέλης τόπο το λέει. Το d i a c t η μ α δέν είναι το ίδιο· άλλο είναι κ' ή άπόσταση. 'Ο Πάλλης ή ο 'Αργύρης, δέν ξέρω καλά πιά από τους δυό, έκαμε την άνοιχτούριά· πολύ άφια είναι, και την έβγαλα κάπου, αν και λιγάκι άλλαγμένη (άνοιχτωσιά). 'Ηθελα μάλιστα κι άλλου να τη βάλω, μά κατάλαβα πως δέν ταιριάζουνε πάντα μήτε ή άνοιχτούριά μήτε ή άνοιχτωσιά. Είναι λέξεις της μέρας, κι όχι της νύχτας. Δοκίμασε να πής άσκοτεινή, όλοσκότεινη άνοιχτούριά, και βλέπεις πως δέ γίνεται. Νά μην ξεχνούμε κιόλας πως άνοιχτό σε μάζι σημαίνει και το χρώμα το ζωρό, το σφανταχτό, το αντίθετο του μ ο υ ν τ ο υ κι άκόμη περισσότερο του μ α β ρ ο υ χρωμάτου. 'Ιως τα βολέψουμε όλα σάν το πούμε τ ο π ω σ i α, δηλαδή το μέρος που υπάρχει τόπος, καθώς και με την καρπωσιά θά δείξουμε ότι καρπώνει, ότι καρπούς έχει, με τη φ ο υ τ ω σ i α, ότι φυτρώνει, με τη ζ ω σ i α, ότι ζωά έχει (πιά άπάνω). Την τ ο π ω σ i α μαζί με το d i a c t η μ α και την άπόσταση τα δοκίμασα τρείς τέσσερις φορές, σε διάφορες συλλεξίες, σε διάφορα συνήματα, και μου φαίνεται πως πάει.

Μά κοιτάζει τι πλούσια που είναι ή δημοτική, τόσο πλούσια μάλιστα που έχει κανείς άνάγκη να το συλλογιστή για να το καταλάβη. Δέν το βλέπουμε άμέσως, μαθημένοι σάν που είμαστε είτε στην καθρέβουσα είτε στις ζίνες γλώσσες, δηλαδή τις έβρωπαϊκές. 'Αφτές έχουνε μια και μόνη λέξη, όπως για την im m e n s i t é, έτσι και για το e s p a c e, το e s p a c e όμως, ή το s p a c e ή το R a o u m σημαίνουνε δυό πράματα διαφορετικά, δηλαδή ποσότητα και ποιότητα μαζί. Ποσότητα σημαίνουνε, όταν το e s p a c e έχει που να πούμε, σημασία περιωρισμένη· σημαίνουνε ποιότητα, όταν ή σημασία είναι γενική, άπόλυτη σημασία.

'Η σημασία ή ποσότητα τι πράμα είναι, το βλέπει κανείς, λόγου χάρη, στα τρία ή τέσσερα μέρη άφτου μου έδω του βόμάντσου. Και στα τέσσερα τα μέρη, ο λόγος πάντα για τόπο περιωρισμένο, όχι για την τοπωσιά όληνη, για το σύνολο, το άπειρο του τόπου. 'Ως και στο μέρος που μιλούμε για τοπωσιά σάν ούρενό (πιά άπάνω), το νόημα περιωρισμένο, άφού δέν έννοούμε ούτε κανε τον τόπο που πιά-

νει ο οὐρανός ολος, παρὰ μόνον τὸν τόπο πού βρίσκεται· τριγύρω στὴ συνκατερίκη ἐκείνη τοῦ Σταθροῦ, ἢ πίσω τῆς ἢ μπροστά τῆς ἢ ὅπως θέλεις.

Ἐμεῖς τὴν ποσότητα τοῦ τόπου τὴ φανερώνουμε ὥρακι καὶ θαρρῶ ἐγκολονόητα μετὰ τὴ λέξη τοῦ πωσιᾶ. Νὰ δοκιμάσῃ μάλιστα κανεὶς τὴ λέξη τὸ ποσόν τῶν πωσιᾶ, στὰ τέσσερα μέρη, θὰ δὴ νομίζω πὼς δὲν κάνει διόλου τὸ ἴδιον. Ἀς ἀφήσουμε πάλι τὸ δίστασμα πού δὲν ταιριάζει παντοῦ· δίστασμα μὲ πλάτνια, δίστασμα φουτεμένο δὲν ὑπάρχει· ὑπάρχει ὅμως τὸ πωσιᾶ (πὸ ἀπάνω), ἐπειδὴς ὑπάρχει καὶ τόπος φουτεμένος κτλ.

Ἄν ἔχουμε ὁρῆσιν νὰ τὴ μεταφράσουμε, πολὺ σωστὰ μεταφράζεται μετὰ τὸν espace. Τὸ espace ὅμως τὸ ποσόν εἶναι ἄλλο πρᾶμα καὶ σημαίνει, νὰ πῇ τινὰς, ὅλες τὶς τοποθεσίας συνάμα, τὸν τόπο τὸν ἄπειρον, τὸν ἀπεριόριστο πού εἶναι παντοῦ, πού εἶναι ἡ δημιουργία ὅλη, τὸν τόπο πού βρίσκεται τὸ καθέτις, γιατί δὲν ὑπάρχει τίποτις πού νὰ μὴν εἶναι καὶ πούθεν τοπωμένο. Μὰ δὲν πρέπει πάλι νὰ τὸ νοματίσουμε ἄπειρο ἢ ἀπειρωσιᾶ ἢ ἀπειροσύνη. Δὲ θάτανε ὅρος σωστός, ἀφοῦ ἀπειροσύνη δὲν ἔχει ὁ τόπος μονάχα, ἔχει καὶ ὁ καιρός, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπειροσύνη δὲν ἀποκρίνεται πὸ ἀπὸ τὰ δύο θέλουμε νὰ πούμε.

Ἡ ἀπειροσύνη τοῦ τόπου γαλλικὰ, λέγεται καὶ ἀπὸ τὴν espace. Κατὰ τὴν ὁμοίαν πὼς εἶναι ἄλλο πρᾶμα καὶ χρειαστήκανε λέξη, τουλάχιστο στὴ φιλοσοφικὴ τὴ γλώσσα, στὴ γλώσσα πού γράφουν οἱ φιλόσοφοι στὰ βιβλία τους. Ὁ καθένας ξέρει πὼς ἡ Ἑβραϊκὴ πολὺ δὲν κοιτάζει, ἅμα εἶναι ζήτημα γιὰ φιλοσοφικούς ἢ ἐπιστημονικούς ὁρους, ἂν ὁ καινούριος ἀναγκαστὸς ὅρος ἔχει πασσαπόρτι ἀπὸ τὸ ἢ δὲν ἔχει. Φτάνει νὰ λέγῃ ἐκεῖνο πού θέλει νὰ πῇ, καὶ κάμποσο βάρβαρον, νὰ τὸ μολογήσουμε, φτεῖξανε τοὺς ὁρους espace—qualité, espace—quantité, qualitäts Raum. Ἐμεῖς πολὺ πὸ φυσικὰ, τὸν τόπο τὸ φιλοσοφικόν, τὸν ἀριθμητικόν, δηλαδὴ τὸν ἀναριθμητό, μπορούμε καὶ τοῦ βγάζουμε ὄνομα ατοπώσυνη. Τὸ ἴδιο κάνουμε λέξη τὸ εἰσοσύνη, ἀτῆ εἰσοσύνη, κ.τ.λ. κ.τ.λ., καὶ δίστατε τί πολλοὺς ὁρους ἔχουμε, καὶ πάντα ταιριαχτὰ μετὰ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ.

Πόσες ἄλλες λέξεις θὰ πλάθῃ ὁ λαός μας! Σὰν τὸ ψωμί τίς ζυμώνει, τίς μασάει καὶ ζῇ. Τὶ καλὸ πρᾶμα πού θάτανε νὰ τοῦ τίς παίρναμε ὅλες, νὰ ζούσαμε καὶ μεῖς ἀπὸ δάφνες! Νὰ θροφῇ πού σὲ δυνάμει. Μὰ τί τάχα; Θαρρεῖτε πὼς μερικὰ δὲν κλέβουμε καὶ ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα; Ἡ δημοτικὴ μας, ὅπου βρίσκεται καὶ θρέφεται, τάρπαζει, φτάνει νὰ μπόρῃ νὰ τὸ χωνέψῃ. Ἀπὸ τὸ λεγτικὸ τῆς καθαρέβουσας δὲν καταφρονῶ καμιά λέξη χρήσιμη. Ἐλπίζω νὰ τὸ εἶδαν καὶ σ' ἀπὸ τοῦ ἐδῶ τὸ βιβλίον. Νὰ τὸ πῶ ξάστερα, δὲν τὸ κατάρωσα ὡς τώρα νὰ γράψω κάτι λέξεις σὰν τὸ ἐνθουσιασμό ἢ τὴν ἀμφιβολία. Δὲ μετὰ τρομάζουνε διόλου τὸ νὰ καὶ τὸ μ'. Ἀφ' ὅρα τὴν ὥρα χάνουντα τὴν προφορά, καὶ τὸ κάτω κάτω τί μας μέλει, πού λέει πολὺ σωστὰ ὁ Μαρκέτης, νὰ γράψουμε «σύμβολο, συμβολισμός, καὶ τέτοια; Μήπως δὲν τὸ ξέρουμε τάχα πὼς μετὰ τὸν καιρό, θὰ κανονιστοῦν ἀφ' ὅρα καὶ δὲ γίνεται; Μὰ δὲ βλέπω νὰ ἔχουμε τόση ἀνάγκη τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν ἀμφιβολία. Κάπου τὸ λὲς καὶ δίσταξις· βλέπω καὶ ὁ Φιλήντας, στὴ «Γραμματικὴ τοῦ τῆς ῥωμαϊκῆς γλώσσας». Ἀθήνα, 1902, σελ. 30 βάζει ἄθιβα λέει, μετὰ τὸ νύημα. Ὁ Φιλήντας θὰ ξέρῃ, εἶναι ἄξιος παρατηρητής· ἔτσι ξεφορτωθήκαμε καὶ τὸ ἀνυπόφορο ἐκεῖνο τὸ ἀμφι, πού σήμερις πάλι δὲν κάνει. Γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό,

ἰδέα μου εἶναι πὼς θάτανε κρίμα νὰ παρκετούσαμε τίς λέξεις «συνεπάραιμο, συνεπαρμα, συνεπαρμός» πού φανερώνουν τὸ ἴδιο.

Κάποτε πάλι καλὸ εἶναι νὰ μὴν ἀλλάζουμε τὴ λέξη τῆς καθαρέβουσας, λόγου χάριν, τὴν ἐκφραστικήν. Κακορίζικη λέξη, καὶ μάλιστα τοῦ παρκακτικανοῦ ἐλληνισμοῦ, μὰ χρήσιμη καὶ γνωστὴ. Πάσκινα νὰ βρῶ ἄλλαν, συλλογιστικὰ καὶ κάμποσες, ἔπειτα βαρεθικὰ καὶ τὴν ἀφρα. Ἀφ' ὅρα θάλλῃ καὶ μοναχὴ τῆς, ἂν εἶναι νάλλῃ. Πρέπει κιόλας νὰ μὴν ξεχνοῦμε πὼς μετὰ τὸν τρόπο πού ἐμεῖς βάζουμε τὴν καθαρέβουσα μέσα στὰ κέρια τὰ δημοτικὰ μας, καθαρέβουσα πάλι δὲ μοιάζει· καταντάει δημοτικὴ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπὸ ξένες γλώσσες μπορούμε κάμποσα νὰ δανιζόμεστε—ἡ καθαρέβουσα εἶναι ξένη—ἀφοῦ μάλιστα τὴν ξένη γλώσσα τὴν κάνουμε δική μας, ἀκόμη περισσότερο πρέπει νὰ παίρνουμε ἀπὸ γλώσσες καλλιερημένες καὶ ἀθρώπινες. Νὰ παίρνουμε, πὼς δηλαδὴ; Ὅπως καὶ Ἀθηναῖοι πού μιλῶντας ῥωμαϊκὰ τὰ μισὰ τοῦ λένε φραντζέσκικ, γιὰ νὰ καμαρώνουνε καὶ νὰ τοὺς καμαρώνουμε; Ἡ ὅπως ἐκεῖνοι πού μεταφράζουμε βιβλίο γαλλικὸ καὶ τοῦ καθίζουμε γαλλικισμούς στὴ μετὰφρασή τους; Ἡ πάλι ὅπως ἐκεῖνοι πού νέττα σκέττα τοῦ κλέφτουνε τίποτις ἀπὸ ξένο βιβλίο, γιατί τοὺς ἄρσες, ἢ καὶ χωρὶς νὰ τὸ κλέψουνε, παίρνουνε καὶ μιμνῶνται τὸ ὄνομα, τὴν οὐσίαν, μ' ἓνα λόγο νομίζουμε πὼς γράφουνε καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοὺς Γάλλους;

Ὁ Θεὸς φυλάξῃ! Τίποτις ἀπ' ἀφ' ὅρα δὲν ταιριάζει. Ἡ πρώτη μας προσπάθεια εἶναι ἡ πρωτοτυπία, καὶ ἡ πρώτη μας μετὰφραση ἢ μετὰφραση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἢ μίμηση τῆς ψυχῆς μας ἢ τῆς ῥωμαϊκῆς ψυχῆς ἢ ἀπομίμηση. Ἐνα πρᾶμα μονάχα ἔχουμε τὸ δικαίωμα καὶ μάλιστα τὸ χρέος νὰ παίρνουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὴν τέχνη, πού ὅσο καὶ ἂν ἀλλάξῃ μετὰ τοὺς τόπους, μετὰ τὸ ἥθος καὶ λαοῦ, μετὰ τὴν προκοπὴ καὶ φιλολογίαν, μετὰ τὸν πολιτισμὸν ἐνὸς ἔθνους, τὴν οὐσίαν τῆς εἶναι μιὰ.

Θυμοῦμαι πού μελετώντας τοὺς στίχους τοῦ Leconte de Lisle, πολλὰς ὁρὲς μόνος μου ξεστήθισα τὸν περίφημο τὸ στίχο.

Le beuglement ds boeufs lossus de Tamatave

Εἶναι τέλειος. Στὸ εἶδος τοῦ, ἴσως πὸ τέλειος δὲ γίνεται. Κάθε λέξη, κάθε συλλαβή, ὡς καὶ τὸ μέτρο τοῦ ἀποζευγγοῦνται ἐκεῖνα τὰ βόδια μετὰ τρόπο πού εἰκόνα πιστότερη δὲν ὑπάρχει· σὰ νὰ τὰ βλέπες καὶ σὰ νὰ τὰ κούγες. Θὰ πῇς τότε Tamatave δὲν τὸ φτάνει. Ὁχι βέβαια. Μὰ κανένας ἀπ' ὅσους τὸ συνηθίζουμε δὲν ἐννοίωσεν τὴν ποίησιν τοῦ. Ὁ ποιητῆς τοῦ τὸ βάζει ἐκεῖ πού πρέπει· γίνεται ἀμέσως μουσικὴ, ἀμέσως ἀριστοῦρημα.

Χρόνια συλλογιόμουν τὸ στίχο, δούλεψεν ὁ νοῦς μου, ἔπειτα τὸν ξέχασα. Γράφοντας τὸ βιβλίο μου, ὅταν ἔφτασα στὸ μέρος πού βυθίζεται ὁ Γιάννης πὰ στὰ βουνά, μετὰ τὴ Μυριέλλα στὴν ἀγκυλιά του, ἔξαφνα μοῦ φάνηκε πὼς ἔπρεπε κάπως νὰ ποιοῦμαι τὸν ἥχο, τὸ χτύπο τοῦ ποδιοῦ του, νὰ μιμηθῶ τὴν ἀρμονίαν τῆς βαδίζουσας. Τὸ ματχαγύρισα, τῶρα ὅσο μπόρεσα πὸ πολὺ στὸ ῥωμαϊκόν, καὶ ἀντὶς νὰ πῶ στρατὶ στρατὶ, ἔβλεπα τὸ ποτό ποτό. Καὶ τότες, ἀφοῦ τὸ εἶδα γραμμένον στὸ χαρτί, μοῦ ξαναῆρθε στὴ μνήμη ὁ στίχος ὁ περίφημος. Τὸν εἶχα μιμηθῆ χωρὶς νὰ τὸ ξέρω.

Λοιπὸν ἡ μίμηση τῆς τέχνης δὲ σημαίνει πὼς ἀπαρνιόμαστε κάθε πρωτοτυπία. Ὅταν ἡ τέχνη, πού μάθαμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γίνῃ σάρκα μας καὶ μεδούλι μας, τότες πάλι εἶναι δική μας, τότες ἅμα χρειάζεται, χύνεται μοναχὴ τῆς ἀπὸ τὸ νοῦ μας στὴ γραφὴ μας. Ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας τὴν ἰδίαν θὰ

στάξῃ. Τὸ καλὴτερόν εἶναι ὅμως νὰ μιμνῶμε τὸν ἀρχαῖον, κατὰ τὸ σύστημα πού εἶπαμε, μὰ καὶ πὸ ἀδιάκριτα, δηλαδὴ κλέφτοντας λέξεις, ἑκφράσεις, ῥησούλες. Συφέρνει ἀπὸ πολὺ πολὺ καὶ συφέρνει μάλιστα γιὰ πολλοὺς λόγους.

Πρῶτα μαθαίνουμε. Βλέπουμε στὰ λήθη τί θὰ πῇ δύναμη στὴν ἑκφραση, νεῖρο, σάρκα σπαρταριστή, τόλμη, ἀποκοτιά, τρέλλα. Τὰ διαβάζεις καὶ μόλις πιστέβεις στὰ μάτια σου, πὼς δὲ γελάστηκες. Ἀξαρνα θὰ σοῦ μιλήσῃ ὡς καὶ μιὰ γυναίκα γιὰ πᾶν ἢ γιὰ δυστύχημα πού εἶναι ἂν ξουράει στὸ πετσί, ξουρεῖ γὰρ ἐν χερσὶ (Σοφ. Αἰ. 786). Κι ὅλος ὁ Σοφοκλῆς ἀπάνου κατὰ τὸ ἴδιον. Νὰ μὴν ξεχνοῦμε κιόλας πὼς ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ὁ κλασσικώτερος, τὸ σωστὸ μέτρο τοῦ ἀπτικισμοῦ. Ἀεὶ ὅμως καὶ μερικὰ πού ὡς καὶ οἱ σημερινοὶ ἐκδότες φοβοῦνται νὰ τὰ ὀμνήψουνε ὅπως τὰ ἔχει ὁ ποιητής, λ. χ. ὅταν ἡ Τέκμησσα φωνάζει τὰντρός της (516)

Τις δὴ· ἐμεῖς γένοντ' ἂν ἀντὶ σοῦ πκτρίς;

Πὼς μπορεῖ, σχολιάζουμε καὶ ρωτοῦμε, ἄθρωπος νὰ εἶναι τὸ πῶς, νὰ εἶναι πατρίδα; Καλὰ νὰ τὸ λέγῃ ὁ Schiller ἢ ὁ Lamartine. Μὰ ὁ Σοφοκλῆς; Ὡς τόσο καὶ ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ἀκόμα περισσότερο ὁ Αἰσχύλος, τοῦ ἔχουνε κατὰ τέτοιον, ἢ δυνατὴ ἢ χαριτωμένη. πού εἶναι γιὰ νὰ φρίξῃ.

Κ' ἡ φρίκη ἀπὸ τῆς, θεῖα πρᾶμα. Καὶ τὸ γιατί. νὰ τὸ δῇς. Οἱ δάσκαλοι, πού δὲ νοιώθουν ἀπὸ ποίησιν καὶ πού μιλοῦνε γιὰ τοὺς ἀρχαίους, μὰς κατηγοροῦνε κάποτε, ὅπως τὴν ἔχει ὁ δούλος σας, γιὰ καμὴν ἑκφραση ποιητικὴν παρμένην ἔξαφνα ἢ ἀπὸ τὸ Σοφοκλῆ ἢ ἀπὸ ἄλλους. Βλέπετε τί κερδίζουμε νὰ παίρνουμε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους; Μὰ τὸ μεγαλύτερο τὸ κέρδος εἶναι πού μόνοι μας ἐμεῖς, μετὰ ὅφελος καὶ μετὰ ἀγάπην, διαβάζουμε, νοιώθουμε, ξεποζυμώνουμε τοὺς ἀρχαίους. Ἐμεῖς καὶ τὰ μεσαιωνικὰ τὰ μελετοῦμε· ἡ δημοτικὴ πάλι ἐννοεῖται δουλειὰ μας. Θρεμμένη λοιπὸν ἡ γλώσσα μας ἀπὸ τρεῖς Ἑλλάδες, ἀπὸ τρεῖς σάρκες ἑλληνικῆς. Τρίσκακη γλώσσα. Κ' ἔτσι, ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ περασμένα ὡς τὰ τωρινά, δείχνουμε, ὅσο μπορούμε, τὴν ἰδίαν γλώσσα, τὴν ἰδίαν Ἑλλάδα. Τὴν Ἑλλάδα στὴ γλώσσῃ μας ἐμεῖς τὴ δείχνουμε μάλιστα ὅλη.

5 τοῦ Γενάρη—20 τοῦ Σταθροῦ, 1902.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΚΕΡΔΟΣ 329,840 ΔΡΑΧΜΩΝ

Ναί! 329,840 δραχμαὶ ἔδωκε μέχρι τοῦδε τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζομεσίτου κ. Ἰω. Φωτίου εἰς τοὺς πελάτας του. Ἦτοι ἐκ τῶν ἀγοραστῶν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν ἐκ τοῦ γραφείου του ἔχουν κερδίσει διάφορα ποσά, ἀναρρόμενα εἰς τὸν στρογγυλὸν ἀριθμὸν 329,840 δραχμῶν.

Ὁ κ. Ἰω. Φωτίου θέλει ν' ἀναβιβάσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς 1,000,000 δραχμῶν. Ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα συμμετάσχωσι τούτων πάσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ὅπου νοβελιάζει τὴν προκαταβολὴν δι' ἐκαστὴν λαχειοφόρον τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς εἰς δραχμὰς 8 καὶ καλε τοὺς θελοντας ν' ἀγοράσωσι τοιαύτην νὰ προσελθῶσιν εἰς τὸ τυχερὸν γραφεῖόν του, ὅπου πάντως θὰ κληρωθῇ μετ' ἀμοιβῆς ὁμολογία τις καὶ τί χαρὰ νὰ εἶναι ἡ πρώτη μετὰ τὰς 70,000 χρυσῆς δραχμῆς τὴν 18 Σεπτεμβρίου ε. ε., ὅτε γενήσεται ἡ κλήρωσις.

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΑΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΡ - ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΔΕΙΚΝΕΤΑΙ 3—5 Μ. Μ.